



Eduskunnan tarkastusvaliokunta  
Eduskunta

Miten kouluongelmat vaikuttavat nuorten syrjäytymiseen ja miten kouluterveydenhuollon avulla ehkäistään nuorten syrjäytymistä?

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa korostetaan varhaisen tuen ja riittävien ja yhtenäisten palveluiden merkitystä. Opiskeluhoollon ulottuminen esi- ja perusopetuksesta opetuksesta toiselle asteelle tukee tätä tavoitetta.

### **Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki**

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on siirtää opiskeluhoollotyön painopistettä nykyisestä yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työskentelytapaan. Nykyisen korjaavan toiminnan sijaan pyritään ennalta ehkäisemään ongelmien syntymistä. Tavoitteena on edistää koko koulu- ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn avulla. Opiskeluhoolltoa toteutetaan monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Lain toinen tärkeä tavoite on ollut koota koululaeissa, lastensuojelulaissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolltoa koskevissa laeissa hajallaan olleet oppilas- ja opiskelijahuolltoa koskevat säännökset yhteen yhtenäiseen lakiin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tulee voimaan 1.8.2014.

Sisällöllisesti lain merkittävä muutos on myös toisen asteen opiskelijoiden aseman parantaminen laajentamalla heidän mahdollisuuksiaan saada opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluita ja siihen liittyen lisääntyvästi opiskeluhoollotyössä saavutettavissa olevia resursseja. Psykososiaalisen tuen vahvistaminen toisella asteella on tärkeä syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvä tavoite.

### **Opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoollto**

Oppilas- ja opiskeluhoollto on osa koulun ja oppilaitoksen toimintakulttuuria ja liittyy tiivistä se kasvatukseen ja opetustehtävään. Esi- ja perusopetuksessa käytetään käsitteitä oppilas ja oppilashuollto. Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuollto, jota opetukseen osallistuminen

edellyttää. Tämä koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaita. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Perusopetuksessa palvelut järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina kouluterveydenhuollon palveluina.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskeluhoollon kokonaisuuteen sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoolto sekä opiskeluhoollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Palveluiden järjestämisestä vastaa oppilaitoksen sijaintikunta. Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja.

Opetushallitus on käynnistänyt valtioneuvoston asetuksen tuntijaosta ([Valtioneuvoston asetus 422/2012](#)) pohjalta opetussuunnitelman perusteiden valmistelun esiovetusta, perusopetusta ja lisäopetusta varten. Perusteet valmistuvat vuoden 2014 loppuun mennessä. Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittujen paikallisten opetussuunnitelmien tulee olla hyväksytyinä siten, että niiden mukaiseen opetukseen voidaan siirtyä 1.8.2016 alkavan lukuvuoden alusta lukien. Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet on uudistettu vuonna 2009, eikä niihin tässä vaiheessa tule muutoksia. Lukion ja ammatillisen koulutuksen osalta opetussuunnitelman perusteiden ja tutkintojen uudistaminen on vasta käynnistymässä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämät uudistukset ja muutokset tulee ottaa käyttöön lain voimaantullessa 1.8.2014. Muutokset ajoittuvat opetuksen ja koulutuksen järjestäjien näkökulmasta erilaisiin kehittämistyön vaiheisiin.

Esi- ja perusopetuksessa muutosten valmistelua on voitu jo osin sovittaa laajempaan opetussuunnitelman perusteiden valmisteluun, mikä edesauttaa tarkoituksenmukaisten kokonaisuuksien huomioon ottamista osana esiovetuksen ja koulujen toimintakulttuuria. Tämä tukee tavoitteiden saavuttamista.

Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen osalta oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat lakimuutokset on valmisteltu olemassa oleviin opetussuunnitelman ja tutkintojen perusteisiin ja niiden kytkeminen osaksi laajempaa kokonaisuutta tulee tapahtumaan laajemman uudistuksen myötä. Monet lakiuudistukseen liittyvät tavoitteet tukevat kuitenkin jo nyt opiskelijoiden osallisuuden vahvistamista, yhteisöllisen oppilaitoksen toimintakulttuurin kehittämistä ja moniammatillisen yhteistyön kehittämistä siten, että opiskelijoiden tarpeet otetaan huomioon.

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa korostetaan ehkäisevien palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittämistä siten, että nuorten oma näkökulma otetaan

aiempaa paremmin huomioon. Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden mahdollistaminen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteiden toteuttaminen edistää yhteisöön kuulumista ja siinä vaikuttamista. Yhteisöllinen lähestymistapa tukee luottamuksen rakentumista kouluissa ja oppilaitoksissa, edesauttaa opiskeluun ja elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien ja tarpeiden tunnistamista ja tarvittavan tuen suunnittelua ja toteuttamista. Luottamukseen perustuva yhteistyö tukee myös asioiden käsittelyä siten, että monialaiseen yhteistyöhön liittyvät salassapitoa ja tietojen käsittelyä koskevat säännökset tukevat opiskelijan ja oppilaan oikeusturvaa, mutta eivät muodostu esteeksi tuen oikea-aikaisessa samaisessa.

Monialaiseen yhteistyöhön ja toimintakulttuuriin liittyvät muutokset vaativat kuitenkin aikaa ja mahdollisuuksia yhdessä suunnitella ja luoda toimivia toimintamalleja. Suurin este tämän tavoitteen toteutumiselle on opiskeluhooltoon kuuluvien riittävien resurssien yhdenvertainen saatavuus. Koulutuksen järjestäjät joutuvat pohtimaan uusia ratkaisuja myös siihen, miten oppilaitoksissa, joissa on useita toimipisteitä eri kunnissa, luodaan opiskeluhoollon toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus, kun palveluista vastaavat oppilaitoksen sijaintikunnat ja koulutuksesta koulutuksen järjestäjä.

### **Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä oppilas- ja opiskeluhooltosuunnitelmat**

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa esitetään kehittämisehdotuksena jokaiseen kuntaan rakennettavaa lasten ja nuorten palveluita integroivaa palvelumallia.

Lasten ja nuorten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi on jo osa tätä tavoitetta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki yhdisti myös opiskeluhoollon osaksi tätä suunnitelmaa.

Paikallisella tasolla opiskeluhoollon suunnittelua ja toteuttamista ohjaa jatkossa kolme eri suunnitelmaa, jotka 1) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon sisältyy opiskeluhooltoa koskeva osuus, 2) paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilas- tai opiskelijahuollosta sekä 3) koulu- tai oppilaitoskohtainen oppilashuolto- tai opiskeluhooltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan jatkossa huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuolto- tai opiskeluhoolto- tai oppilaitoskohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

## **Opiskeluhuollon kokonaistarve ja lapsista ja nuorista saatava tieto**

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa korostetaan myös lapsista ja nuorista tiedon yhdenmukaista saatavuutta. Opiskeluhuollon suunnittelun lähtökohtana on jatkossa opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyvä arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista. Arvion avulla pyritään varmistamaan palveluiden yhdenvertainen saatavuus ja toiminnan tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Tarpeen arvioimisessa on tärkeää se, että otetaan huomioon sekä opiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä opiskeluyhteisöön ja ympäristöön liittyvät tarpeet. Arviota laadittaessa tulee myös hyödyntää monipuolisesti näihin liittyviä selvityksiä ja seurantatietoja, opiskeluhoollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa viitattiin Kouluterveyskyselyyn. Tämän lisäksi perusopetuksen oppilailta on saatavissa pitkäkestoista tietoa joka neljäs vuosi tehtävästä WHO:n Koululaistutkimuksesta. Jyväskylän yliopiston ja Opetushallituksen julkaisemasta oppilaiden koulukokemuksia koskevasta kyselystä saadaan sekä muutoksen suuntaa osoittavaa trenditietoa että ajankohtaisia tarpeita osoittavia näkemyksiä oppilaiden ja opettajien välisistä tai oppilaiden keskinäisistä suhteista, osallisuudesta ja turvallisuuden sekä avun saamisen kokemuksista. Myös Lukiolaisten Liiton toteuttamat lukiolaisten hyvinvointia kuvaavat selvitykset ovat osa opiskelijoiden omien kokemusten ja näkemysten esilletuomista ja osoitus siitä, että opiskelijat itse haluavat olla kehittämässä omaan hyvinvointiinsa ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä toimintatapoja. Näiden selvitysten hyödyntäminen myös jatkossa tukee oppilaan ja opiskelijan äänen kuulumista osana opiskeluhoitoa.

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa viitattiin myös Opetushallituksen yhdessä THL:n kanssa laatimaan selvityksiin oppilas- ja opiskelijahuollon palveluiden saatavuudesta. Selvityksen mukaan suurin osa oppilas- ja opiskelijahuoltotyöstä kohdentuu yksilölliseen tukeen. Opiskeluhuollon kokonaistarpeen arvioon sisällytetään jatkossa arvio oppilaitoksen käytettävissä olevista opiskeluterveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalveluista ja niiden kohdentamisesta sekä yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön että opiskeluhoollon kehittämiseen ja toteutumisen seurantaan.

## **Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito**

Opiskeluhoitohuoltosuunnitelmaan sisällytetään kuvaus opiskeluhoollon palveluiden järjestämisestä, sen edellyttämästä työn- ja vastuunjaosta sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittavasta yhteistyöstä. Se sisältää kuvauksen sekä opiskeluhoollon palveluiden kohdentamisesta yksittäisiin opiskelijoihin, oppilaitosyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin että opiskeluhoollon kehittämiseen ja seurantaan. Nämä tukevat tarkastusvaliokunnan hyvien

käytäntöjen juurtumista ja yhdenmukaisten tavoitteiden saavuttamista koskevia kehittämissuhteita.

Yhteisöllisen opiskeluhoitojen tavoitteena on huolehtia ennen kaikkea opiskeluyhteisön ja ympäristön terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä, yhteistyöstä ja toimenpiteistä opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseksi sekä hoitajien kanssa tehtävän yhteistyön ja osallisuuden vahvistamiseksi. Yhteistyömuodoissa korostuu myös yhteistyö nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin sekä muiden opiskeluhoitojen kehittämiseen tarvittavien tahojen kanssa.

Yksilökohtaisen opiskeluhoitojen järjestämisen lähtökohdaksi on opiskelijan ja hoitajan osallisuus ja yhteistyö lapsen ja nuoren kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisen tuen toteuttamiseksi.

### **Opiskeluhoitojen toteuttaminen ja seuranta**

Tarkastusvaliokunnan julkaisussa korostetaan lapsen ja nuoren palveluiden ja tuen toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta. Opiskeluhoitojen seurantaan liittyvät toimenpiteet ovat osa kokonaisvaltaisen opiskeluhoitojen toteutumista. Opiskeluhoitojen omavalvonnasta vastaa koulutuksen järjestäjä yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhoitojen kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta. Tämän lisäksi aluehallintoviranomaisella on oikeus oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi onko koulutuksen järjestäjä huolehtinut opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhoitojen järjestämisestä. Opetushallitus ja Terveystoimen ja hyvinvoinnin laitos seuraavat opiskeluhoitojen toteutumista ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti.